

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ОСВІТА У ХХІ СТОЛІТТІ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Випуск 5

*Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
“Новітні освітні технології в контексті сучасних
глобалізаційних та інтеграційних процесів”
м. Київ, МАУП, 10 жовтня 2012 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2013

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 9 від 31.10.12)*

Редакційна колегія:

*Подоляка А. М., д-р юрид. наук — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор*

Видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”

**Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку / МАУП. — К.: ДП “Видав-
О-72 ничий дім “Персонал”, 2010 —**

Вип. 5: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
“Новітні освітні технології в контексті сучасних глобалізаційних та інтегра-
ційних процесів”, м. Київ, МАУП, 10 жовт. 2012 р. / редкол.: А. М. Подоляка
(голов. ред.), М. Ф. Головатий (заст. голов. ред.), Н. М. Чернуха (заст. голов. ред.),
А. А. Ігнатченко (відп. ред.). — 2013. — 264 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У збірнику подано статті учасників Міжнародної науково-практичної конференції
“Новітні освітні технології в контексті сучасних глобалізаційних та інтеграційних
процесів”, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — розвитку освіти в Украї-
ні. Статті охоплюють широкий діапазон наукових досліджень українських учених.

Для науковців, освітян, державних службовців, політиків, викладачів і студентів,
а також усіх, хто цікавиться розвитком української освіти.

ББК 74.04(4УКР)я43

Л. В. Старих Система неперервної освіти: реалії та перспективи	172	Гяемніца Халіл Місце і роль практикуму з розв'язування математичних задач в системі математичних знань	214
А. П. Войченко Внедрение элементов управления образованием на базе он-лайн системы генерации аналитических отчетов	176	А. В. Золотаревський До питання розвитку вітчизняної освіти	219
М. В. Даневич Проблеми розбудови електронного освітнього середовища в ракурсі формування громадянської свідомості	180	Т. В. Коваль, Л. А. Антошок Неефективність практики вищої школи США в Європі	222
Ю. К. Корсак Про скерування освіти XXI ст. на ноорозвиток людства	183	Кот Агнєшка Єва Методичні підходи до діагностики трудового менталітету управлінського персоналу виробничої організації	225
Н. О. Рябцева Підвищення ефективності освітнього процесу дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	186	Куттловчі Шекір Міжнародна правосуб'єктність транснаціональних корпорацій	230
Т. М. Співак Основні напрями розвитку сучасної освіти	189	Мустафа Рагмі Роль інформаційного продукту в системі ринкових відносин	236
О. Вашова Державне управління культурою і державна культурна політика в умовах міжнародної інтеграції	195	А. С. Олішевський Підготовка та перепідготовка особового складу підрозділів цивільного захисту в Україні	243
О. П. Войченко Н. В. Попова, А. Ю. Кравченко Н. М. Медведєва, В. Б. Полякова Програмне та методичне забезпечення для підтримки ефективної взаємодії користувачів на базі спеціалізованого електронного простору	203	Н. В. Попова, А. Ю. Кравченко Н. М. Медведєва, В. Б. Полякова Глобалізація та якість освіти	247
Герджаліу Сафет Критерії оцінювання корпоративного		С. М. Тищик Аналіз моделей самоорганізації глобального інноваційного процесу	250
управління міжнародного бізнесу	207	Шакірі Ментор Керім Основні засади формування сприятливого соціально- психологічного клімату в колективі	257

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРОЮ І ДЕРЖАВНА КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку, вип. 5, 2013, 195—202

Підвищена увага до проблем культурного розвитку та удосконалення механізмів державного управління у культурній сфері зумовлює актуалізацію наукових досліджень у зазначеній галузі. Справді, аналіз теоретичних аспектів управління культурним розвитком в умовах міжнародної інтеграції, а також вивчення практичного досвіду країн світу дозволяє окреслити пріоритетні напрями державної культурної політики у сучасних умовах. Державам, які дбають про повноцінний економічний політичний, культурний розвиток, національний суверенітет та безпеку, в умовах світової інтеграції нагальною постає потреба визначитися із своєю позицією щодо пріоритетів культурного розвитку для того, щоб бути спроможними згодом інтенсифікувати зусилля на розвиток таких типів культурної діяльності, які спрямовують до дійсно творчого, критичного міжкультурного спілкування.

Разом з тим, наукова актуальність дослідження проблем державного управління культурою та розвитку державної політики в галузі

культури в аспекті процесів міжнародної інтеграції зумовлюється тим, що наразі практично ні в кого не викликає сумніву те, що процес державного управління сферою культури не може реалізовуватися за схемами, що виявили свою ефективність в інших галузях, через складність самого предмету державного управління (маються на увазі соціокультурні відносини, які виникають як на національному, так і на міжнародному рівні). У зв'язку з цим перед наукою державного управління постає важливе та актуальне завдання розробки нових моделей реалізації управлінських функцій і повноважень у зазначеній сфері.

Таким чином, ставлячи на меті нашої статті комплексний аналіз проблем державного управління культурою і розвитку державної політики в галузі культури в аспекті сучасної міжнародної інтеграції, ми повинні вирішити наступні завдання: а) визначити загальні моделі культурного розвитку в умовах міжнародної інтеграції; б) встановити основні тенденції розвитку державної політики в галузі культури у

сучасних країнах на національному та міжнародному рівні; в) охарактеризувати основні складові системи державного управління культурою, зважаючи на найважливіші виклики сучасних процесів глобалізації на міжнародному рівні.

Наразі проекти державного управління культурою в основному можуть розвиватись за двома загальними сценаріями. По-перше — це культурна ізоляція та жорстка регламентація усіх культурних виявів життя нації. По-друге — це формування засобами культури та освіти нової життєздатної культурної ідентичності на основі трансформованої традиційної національної культури, яка враховуватиме нові постсучасні умови, гарантуватиме рівноправну участь країни у міжкультурному діалозі та виконуватиме консолідуючу функцію у суспільстві. Зазначений дуалізм створює об'єктивні труднощі у визначенні оптимального курсу державної культурної політики. Для практичного вирішення проблем, які породжує міжнародна інтеграція, необхідно, насамперед, теоретично осмислити їх, для того щоб державна політика була ефективною та послідовною. Відзначимо також необхідність стратегічного планування: потрібно визначати не лише короткотермінові цілі, а й довготермінові завдання державної культурної політики [1, 9]. Фахівці багатьох країн зазначають, що однією з причин низької ефективності заходів держави з культурного розвитку є брак даних як про розвиток сфери загалом, так і про ефективність окремих механізмів управління сферою

зокрема [2, 314]. У свою чергу, від недосконалої теорії страждає практика державного управління культурною сферою. Політики, державні службовці, громадськість потребують якісного аналізу даних про розвиток галузі. У щоденній практиці формування та реалізації державної політики у сфері культури держава стикається з проблемою визначення економічної вартості та культурної цінності тих чи інших культурних об'єктів, процесів, практик. На жаль, часто визначення обсягів державного фінансування галузі спирається на усталену практику, а не на реальний внесок того чи іншого сектору у зростання загального соціального добробуту та рівня життя громадян [3, 122]. Тому у наукових колах сьогодні спостерігається значний інтерес до проблем визначення економічної вартості продуктів культурної діяльності, вивчення специфіки показників культурного розвитку та інших індикаторів.

Результати досліджень, які б дали відповідь на ці складні питання, безперечно, будуть корисними у практиці управління культурною сферою. Вони зможуть використовуватися в описі розвитку культурної сфери, моніторингу цього розвитку, для виявлення потенційно проблемних секторів, де потрібно втручання держави, у визначенні цілей та пріоритетів державної культурної політики, у звітності, що базуватиметься на результатах запровадження тих чи інших заходів, які піддаються обліку, в оцінюванні ефективності програм державної культурної політики. Іншою причиною непослідовності у культур-

ній політиці держави є також брак знань щодо естетичних смаків, рівня участі у культурному процесі та рівня знань своєї та інших культур громадян держави [4, 12]. Тому варто спрямувати дослідницькі інтереси на вивчення аспектів культурного споживання та чинників, що на нього впливають. Прикладом прогресивного наукового підходу до практичних проблем державного управління розвитком культури в сучасних умовах може бути створення у Великій Британії бази даних аудиторії та Відділу досліджень та статистики, що є підрозділом департаменту стратегічного розвитку Ради британського кіно. Найчастіше дані, зібрані відділом досліджень і статистики, використовуються для визначення розміру ринку фільмів, кіномереж, для моніторингу успіху британських фільмів, що підтримуються урядом, а також в інших спеціальних дослідженнях. Подібним прикладом може бути створення Європейської аудіовізуальної обсерваторії з метою зібрання інформації про аудіовізуальний сектор країн ЄС.

Важливим пріоритетом державної культурної політики у сучасних умовах є практика якісних наукових досліджень у галузі, створення бази точних уніфікованих статистичних даних щодо показників розвитку культурної сфери. Це, у свою чергу, дозволяє на науковій основі проводити якісну експертну оцінку ефективності тих чи інших механізмів управління, чого так потребує культурна сфера. Практика використання результатів досліджень та оцінки конкретних захо-

дів культурної політики дозволить зменшити фінансовий тиск на державний бюджет, допоможе у виборі ефективніших методів втручання держави, у виявленні потенційно успішних програм. Більше того, державі не обов'язково повністю фінансувати проведення таких наукових досліджень, слід лише створити нормативно-правову базу функціонування спеціальних науково-дослідних установ, які б надавали такі послуги на замовлення держави, культурних установ, організацій, підприємств. Таким чином, наладжена практика експертної оцінки та консультацій спеціалізованих науково-дослідних установ одночасно може стати додатковим джерелом фінансування подальших досліджень із культурної політики [5, 117]. Такий підхід є досить поширеним у Великій Британії, Австралії, Сполучених Штатах. Таким чином, досліджуючи перспективи розвитку системи державного управління культурою в Україні в аспекті процесів міжнародної інтеграції, необхідно насамперед визначити ті пріоритетні тенденції, що визначилися в сучасному світі у зазначеній галузі.

Перше за все, слід наголосити, що важливим завданням державної культурної політики в умовах міжнародної інтеграції є формування засобами освіти творчої особистості з високим рівнем культурної компетенції, з критичним підходом до нових цінностей, що пропонує світові міжнародна інтеграція, з високими культурними потребами та глибокою повагою до власної культурної спадщини, а також культурної спадщини інших народів світу. Продума-

на освітня політика держави, основною метою якої було б досягнення вищезазначених цілей, у порівнянні з іншими механізмами впливу держави (регулятивними, фінансовими, нормативно-правовими), на наше переконання, була б ефективнішою та такою, що має далекосяжні наслідки, а не тимчасовий ефект. Завдання освіти у цьому контексті повинно полягати у наголосі на ролі нової національної культури як чинника, що поєднує громадян однієї держави, чинника національної гордості, який утверджує належне місце держави у світі. Відмінність від традиційного розуміння національної культури, яка в умовах міжнародної інтеграції сприймається по-іншому, полягає не у визначенні її як домінуючої культури титульної нації, а як унікальне поєднання на її основі культурного багатоманіття населення, що проживає на території держави. Важливим наголосом освітньої та культурної політики держави повинна також стати відчутна підтримка молодих талантів. Передавши через освіту національні культурні цінності та виховавши високу естетичну культуру, не потрібно буде вдаватися до демократизації високої культури, що, як відомо, призводить до певного зниження стандартів якості культурної діяльності. Погоджуючись з думкою багатьох дослідників про необхідність розробки нової парадигми розвитку освіти [6, 27], вважаємо, що наразі у сфері державного управління культурою потрібен новий, концептуальний підхід як до ідеологічного підґрунтя освіти загалом, так і до індивідуальних компонентів дер-

жавної освітньої політики зокрема. Формуючи національну стратегію розвитку освіти уряди держав в умовах світової, регіональної інтеграції та міжнародного контролю, повинні: 1) намагатися залишити за собою важелі управління галуззю, щоб бути здатними захистити національні інтереси; 2) розробити нову гнучку програму розвитку галузі з урахуванням культурних аспектів умов міжнародної інтеграції, для того щоб національна культура та культури народів, що проживають на території держави, отримали відповідний напрямок розвитку, а не залежали від стихійної природи глобальних змін; 3) здійснювати значні інвестиції у галузь національної освіти та науки для забезпечення конкурентоздатності на світовому ринку.

Наступною важливою тенденцією в динаміці розвитку національних систем державного управління культурою є управління культурною індустрією. У державній культурній політиці активно реалізуються заходи щодо розширення, підтримки традиційних ЗМІ, з допомоги у національному виробництві, розповсюдженні культурної продукції. Потрібно розробити та реалізувати нову систему фінансової підтримки, а також сприяння доповнюваності громадської і приватної ініціативи; створити та підтримувати доступ до нових технологій, що дозволить збільшити конкурентоздатність товарів та послуг культурного значення вітчизняного виробництва. Зміцнення культурної індустрії можна досягти також шляхом запровадження нових

навчальних дисциплін та програм для професіоналів національної культурної індустрії, адміністраторського і управлінського персоналу галузі, шляхом допомоги артистам, дизайнерам та іншим творчим працівникам у захисті їх прав інтелектуальної власності. Одержавлення підприємств культурної індустрії, звичайно, значно полегшить справу для держави у її прагненні переслідування національних інтересів, однак такий метод є досить непопулярним, а економічна ефективність таких підприємств може постраждати. Зазвичай і досвід багатьох країн світу це підтверджує, підприємства культурної індустрії є у приватній чи корпоративній власності, а їх діяльність найкраще регулюється ринковими механізмами. Однак втручання держави у діяльність таких підприємств, особливо у випадку їх низької конкурентоздатності на національному ринку в порівнянні з іноземними культурними індустріями, просто необхідне. Воно може полягати у прямій фінансовій підтримці найменш розвинутих підприємств для надання їм більших можливостей розвитку, а також тих, продукція яких представляє достойну альтернативу продукції конкурентів та користується попитом у суспільстві. Можливою альтернативою є також практика державних замовлень на певні обсяги культурної продукції, або фінансування у формі цільових державних грантів, що надаватимуться під реалізацію тих проектів, які за своїм змістовним навантаженням відповідатимуть цілям держави з формування та поширення нової культурної іден-

тичності [7, 31]. Зрозуміло, у виборі потенційно успішних проектів центральною є роль експертних комісій, які складатимуться із творчих працівників, науковців культурної галузі та державного управління у сфері культури.

Наступним важливим принципом, що звучить сьогодні у документах з державної політики у сфері культури багатьох країн світу, є так зване “культурне громадянство”, тобто основні права людини на культурне вираження та задоволення своїх культурних потреб. Практика країн світу показує, що для забезпечення культурних прав громадян важливим напрямом державного управління у сфері культури в умовах глобалізації є “соціальне включення”, яке полягає не лише у забезпеченні рівних прав на культурне вираження, рівний доступ громадян до якісних товарів та послуг культурного виробництва, а також створення для цього необхідних умов. Відтак основна проблема полягає у тому, що у випадку відсутності спільної для всіх культурної ідентичності, наприклад, “європейської”, важко знайти механізми, здатні забезпечити соціальну цілісність та національну безпеку. Якщо наголошувати на об’єднуючій ролі винятково культури титульної нації, така культурна політика може розцінюватися як націоналістична. Як зазначає французька дослідниця С. Ляборд, необхідно спрямувати культурну політику на зменшення структурної нерівності, наприклад, надаючи рівні можливості доступу до споживання культурної продукції, а не поглиблювати культурні

відмінності, наділяючи особливими пільгами та правами лише окремі етнічні групи чи громади. Політика соціального включення, на нашу думку, повинна йти пліч-о-пліч із відповідними заходами в освітній політиці, в іншому випадку вона може отримати напрямок демократизації культури, як це сталося, наприклад, у Великій Британії, де основним завданням національної Ради з мистецтв визнано забезпечення доступу якомога більшої кількості населення до культурних надбань, товарів та послуг найвищої якості. Як свідчать дослідження, ефект від запровадження у життя принципів такої політики був зворотний: проста демократизація культурного життя призвела до зниження стандартів якості мистецьких творів. Фахівці пояснюють це тим, що споживання культурної продукції залежить від багатьох чинників (зокрема культурного капіталу), вплив на які не завжди є у компетенції національної Ради мистецтв.

Забезпечення доступу до найкращих культурних надбань простими заходами, такими як перенесення культурних установ у регіони держави, населення яких має обмежений доступ, або субсидіювання культурних установ із метою надання широкого доступу для громадськості, як показує досвід Франції, не вирішує проблему, тому що громадяни часто не володіють необхідними навичками та естетичними смаками, щоб сприйняти, зрозуміти та оцінити “високу культуру”. Іншими словами, отримання доступу до високої культури не означає

її автоматичного засвоєння. Отже, для інтенсифікації механізмів саморегуляції розвитку національної культури потрібно створити умови для мобілізації більшої кількості не лише фінансових, а й людських ресурсів. Зазвичай молоде покоління краще ставиться до змін у культурі, аніж покоління тих, хто приймає рішення щодо напрямів сучасної державної культурної політики. Тому необхідно активізувати відкритий суспільний діалог для обговорення усіма цієї актуальної проблеми — в іншому випадку у своєму культурному розвитку країна може обрати традиційний шлях, тим самим відстаючи від прогресивних країн, що користаються з позитивів глобалізації. Так, у Нідерландах постійною стала практика консультацій органів державної влади у різних формах із громадськістю та врахування суспільної думки у вирішенні питань культурного розвитку [8, 130]. Забезпечення умов повноцінної, рівноправної участі громадян у культурному процесі створить ситуацію, за якої культурний розвиток регулюватиметься не лише втручанням держави, а й з урахуванням культурних, творчих потреб членів суспільства [9, 176]. Важливою у цьому аспекті є участь громадських структур у прийнятті управлінських рішень щодо культурних проблем.

Таким чином, узагальнюючи результати проведеного дослідження, можемо зробити наступні висновки. По-перше, розвиток національних систем державного управління культурою переконливо засвідчує істотну зміну акцентів у державній

культурній політиці. А саме: громадяни дедалі більше сприймаються не як об'єкти культурного впливу, а як суб'єкти культурного процесу, не як споживачі — а як творці. Прикладом такого підходу може бути програма “Проект культурного суспільства”, ініційована урядом Франції у 1996 р., якою передбачається надати широкі можливості розвитку культурної ініціативи громадян на місцевому рівні. По-друге, у рамках зазначеного підходу поступово відбувається: а) створення нормативно-правової бази для збільшення інвестиції у культурну сферу на локальному рівні; б) розробка нової або вдосконалення чинної податкової системи з урахуванням потреб локальних громад, сприяння підтримки бізнесом культурного розвитку; в) розвиток системи громадських внесків або інших накопичувальних схем для культурних установ. По-третє, враховуючи особливості соціокультурної ситуації, що склалася в Україні, в умовах міжнародної інтеграції на державному рівні важливо стимулювати розвиток національних культурних індустрій, національної освіти, українського мистецтва, що можливе за умови збільшення фінансової підтримки з боку держави із застосуванням програмно-цільового підходу, забезпечення ефективної системи законодавства для залучення приватних інвестицій у культурну сферу та пільгового оподаткування культурної і благодійницької діяльності, запровадження практики фахової оцінки ефективності діяльності культурних установ та організацій. У цьому аспекті першо-

черговими завданнями державного управління культурою є: збільшення престижу професії культурного працівника, підтримка незалежних митців та мистецьких колективів, діяльність яких становить значний внесок у розвиток української національної культури, забезпечення за допомогою регулятивних, фінансових та інших механізмів балансу в споживанні українських та імпортованих товарів та послуг культурних індустрій на вітчизняному ринку, популяризація української культури за кордоном, створення сприятливих умов для залучення громадськості у процес формування та реалізації національної стратегії розвитку української культури.

Література

1. *Ерасов Б.* Социальная культурология: пособ. для студентов высш. учеб. заведений / Б. Ерасов. — М.: Аспект-Пресс, 1996. — 169 с.
2. *Bises B.* Government grants to private cultural institutions — The effects of a change in the Italian legislation / B. Bises, F. Padovano // *Journal of cultural economics.* — 2004. — № 28. — P. 303–315.
3. *Selwood S.* John Holden's capturing cultural value: how culture has become a tool of government policy / Selwood S., Hall R., Hutchison R., Pinnock A., Steele D., Tait S. // *Cultural trends.* — 2005. — Vol. 14 (1). — № 53. — P. 113–128.
4. *Bennett T.* Introduction: cultural capital and cultural policy / T. Bennett, M. Savage // *Cultural trends.* — 2004. — Vol. 13 (2). — № 50. — P. 7–14.

5. *Scullion A.* What is cultural policy research? / A. Scullion, B. Garcia // *International journal of cultural policy*. — 2005. — Vol. 11. — № 2. — P. 114–127.
6. *Дрожжина С. В.* Культурна політика сучасної полікультурної України: соціально-філософський та правовий аспекти / С. В. Дрожжина. — Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. — 198 с.
7. *Бухараев Я.* Особенности государственной управленческой деятельности в духовной сфере / Я. Бухараев // *Государственное управление в сфере культуры: опыт, проблемы, пути развития: Материалы респуб. науч.-прак. конф.* — Казань: Карпол, 2001. — С. 29–31.
8. *Матарассо Ф.* Как удержать равновесие? Двадцать одна стратегическая дилемма культурной политики / Ф. Матарассо, Ч. Лэндри // *Культурная политика в Европе: Выбор стратегии и ориентиры* / Под ред. С. И. Самсонова, Е. И. Кузьмина, В. Р. Фирсова. — М.: Либерия, 2002. — С. 123–148.
9. *Мазурик З.* Культурна політика в епоху глобалізації: Контекст німецького досвіду / З. Мазурик // *Незалежний культурологічний часопис “І”*. — 1999. — № 19. — С. 169–177.